

A PALEOLITIKUM GÖRÖGORSZÁGBAN

A. N. PULJANOSZ

(Moszkva)

Körülbelül 10 évvel ezelőtt, újabb görögországi paleolitikori leletekre gondolva, M. Sauter a következőket írta: „A görög és a krétai csodák után nyújtja-e Görögország nekünk még a paleolitikum csodáját?”¹ M. SAUTER erre vonatkozóan utalt a közép-görögországi *Kopaisz tó* melletti (Szeidi barlang, 1. ábra) első paleolit-kori lelőhelyre, amelyet 1941-ben STAMPFUSS tárt fel a német megszállás idején.² Korábban Görögországban szórványos leletek voltak ismeretesek az aurignacien korszakból: BREUIL kovapengéket talált *Pireusz* körzetében, OBERMAYER pedig *Szaloniki* mellett.³ Paleolitikori mineralizálódott koponyatöredékeket találtak *Dél-Peloponnézoszban* (SZKUFOSZ 1905).⁴

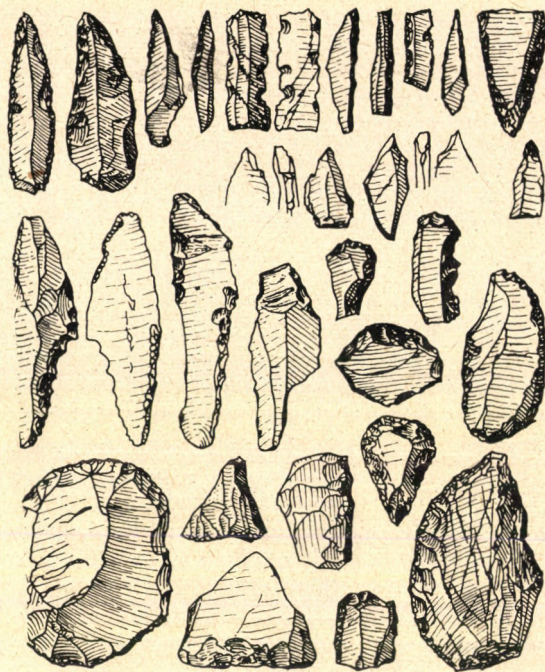
Görögország régészei a rendelkezésre álló szerény eszközükkel az utóbbi időben Thesszáliában a történelem előtti Görögország sok leletét tárták fel, s így a Dél-Balkán történetének ezt a lapját először mutatták be.^{5,6} Az 1958. évi VI. Milojčić által vezetett thesszáliai német expedíció elsődleges jelentőségű paleolitikori leleteket talált. Ezek a leletek igen vastag homokrétteg alatt nagyszámú kőeszközt és állatsontot tartalmaznak. Ez bizonyos mértékig alátámasztja azt, ami az ősi görög mítoszban található, hogy Thesszáliában a mondai Deukalion király idején: „Zeusz nagyon sok esőt adott az égből, elöntötte Görögország számos helyét annyira, hogy minden ember elpusztult, azokon kívül, akik a közeli hegyekben laktak . . .” Ez a „vízözön” kapcsolatos lehet az utolsó eljegesedés utáni klíma-felmelegedéssel, amely D. R. THEOHARISZ görög archeológus szerint az i. e. VIII. évezredben zajlott le.^{8,9}

VI. MILOJČIĆ az Argissza-Magula melletti leletek következő leírását adja: „Hat-hét méter mélyen, az ősi betemetett talajréteg alatt egy bányaaikna falában fossilis csontokat és két hasított karneol szilánkot találtak. Ezen szilánkok széles formája, alapja, a retustechnika *levallois* típusa világosan tanúsítja, hogy olyan szilánkokról van szó, amelyek a *levallois* technika időszakába tartoztak és ezért a leletek az utolsó interglaciális periódusba vagy az utolsó eljegesedés kezdetére datálhatók.

A nagy steril rétegeződéses tagolódása a következő (felülről lefelé): 1. világosbarna agyag, 80 cm. 2. halványbarna márgás réteg, mint a hajdani tenger lerakódása, 90 cm. 3. kis homokrétteg, 15 cm. 4. sötétbarna agyag (ősi betemetett humusz 1 m. 70 cm. vastagságú). 5. világosszürke márgás anyag homokbeagyazódással és mészkőkonkréciókkal. 4 m. 10 cm. Ezen utolsó réteg alsó méterében kerültek elő a csontok és az eszközök. Alatta 2 m. 70 cm. vastagságú finom homokrétteg következett, majd pedig 2 m. 30 cm. vastagságú kavicsos-murvás réteg.

A fossilis csontok és a két eszköz, valamint a sötét humusz és a márga réteg kettős szintje azt mutatják, hogy a táj az idők folyamán jelentősen megváltozott. Következésképpen ezek a leletek eléggé távoliak a későbbi település

korábbi leleteitől, amelyek a humusz felső rétegéhez tartoznak és nem kapcsolhatók egymással a későbbi telephelyen lezajlott másodszori tóképződés miatt. Hasonló leleteket találtak a *Peneusz* mentén 14 helyen *Argisszától* felfelé és lefelé haladva, miközben néhány helyen hasonló stratigraphiai rétegződést lehetett megfigyelni. Kb. 250 karneol tárgyat és szilánkot

1. ábra: A Szeidi barlang leletei

találtak, amelyek alapján a moustier-levallois jellegű megmunkálási eljárást tükrözik, s közülük főleg a nagyszerűen készített kaparók és fúrók emelkednek ki”^{7,10}

E leletek után ismerték el, hogy Görögországban és a Balkán félsziget egyéb részein is megvolt a középső paleolitikum. Ezek a felfedezések egész sor problémát vetettek fel, amelyek természetesen itt nem kerülhetnek megvitatásra és amelyek mindenekelőtt a rendelkezésre álló anyag teljesebbé tételét és gondos tanulmányozását követelik meg. De már most világos, hogy azok az elméletek, amelyek napjainkig tagadták Görögország paleolitikori benépesülését, a továbbiakban nem tarthatók fenn. Az *Argissza-Magula* környékéről származó *moustier-levalloisien* leletek, valamint a STAMPFUSS által a boiothiai *Szeidi* barlagban talált *későpaleolitikori* leletek leírásai határozottan igazolják Görögország paleolitikum folyamatos benépesülését.

Ehhez járul az is, hogy néhány évvel ezelőtt a Chalkidike félszigeten *Szaloniki* közelében a Petralón melletti barlagban a *neandervölgyi ember* újabb leletét is feltárták. A lelettel együtt *moustier-kori* eszközök és *Rhinoceros Mercki* fogai kerültek elő (2., 3. ábra).¹² A klasszikus neandertáli ember

ez első lelete Görögországban igazolja ennek az emberfajnak Európában való széleskörű elterjedését. 1961-ben *moustier*-kori eszközöket is találtak „Hlemuci”-ban az ÉNY-Peloponnézoszon.¹³ Sajnos erről a leletről egyelőre rövid sajtóközlemények ismeretesek.

A paleolitikum eme leletei azt mutatják, Görögország és Kis-Ázsia az emberi fejlődés egyik legkorábbi areálja. Ebben az areálban a paleoantropológiai leletek az európai formák igen korai elterjedtségét mutatják,

2. ábra: A petralóni koponya felülről

3. ábra: Ugyanez oldalról

bár az európidok elterjedésének idejére és történeti körülményére vonatkozó probléma még nem nyert megvilágítást.¹⁴

Ezek a leletek egyik argumentumát képezik annak a feltételezésnek, hogy a Homo Sapiens Délkelet-Európába nem más területről érkezett, hanem helyben alakult ki.¹⁵

IRODALOM

1. M. R. SAUTER: Prehistoire de la Méditerranée (Payot, Paris, 1948, pp. 177–180). —
2. STAMPFUSS: Die ersten altsteinzeitlichen Höhlenfunde in Griechenland (Mannus, 34, 1–2, 1942, pp. 132–147). — 3. I. G. KOUMARISZ: I palaiolitikai Hellasz (Bradüni, 14, 1950, sz. 1–2). — 4. SZKOUFOSZ: 1905, uo. — 5. B. HATDZIMIHALI, Palaiolitiká Heurimata (To Bima, 5(2)1961). — 6. D. P. THEOHÁRISZ: Ek tisz prougramikisz Thesszaliasz (Thesszaliká, t. A Bolosz, 1958, sz. 70–86). — 7. VL. MILOJČIČ: Ergebnisse der deutschen Ausgrabungen in Thessalien (1953–1958), (Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseums Mainz, 1960, s. 4–5). — 8. APOLLODÓROSZ: Biblioth. I, 7. — 9. D. P. THEOHÁRISZ: i. m. 71. old. — 10. VL. MILOJČIČ: i. m., uo. — 11. A. N. PULJANOSZ: Szobscsenyije o novoj nahodke v Petralone (Vopr. Antropol., vüp. 8, Moszkva, 1961). — 12. Mély hálámat fejezem ki a szalonikü egyetem professzorainak, P. Kokkorosz és A. Kanellisz doktoroknak a petraloni leletek fotóinak megküldéséért. — 13. B. HATDZIMIHALI: i. m. — 14. G. F. DEBEC: Zaszelenyije Juzsnoj i Perednyej Azii po dannüm antropologii (Trudü IE AN SzSzSzR, 16, Moszkva, 1951, sztr. 359–360). — 15. A. N. PULJANOSZ: Antropologicseskij szosztav naszelenyija Grecü (Trudü IE AN SzSzSzR, Antropol. Szbornyik, 3, Moszkva, 1961, sztr. 269–294).

Oroszból fordította és a Szakosztály 1964. március 31-i ülésén felolvasta

TÓTH TIBOR

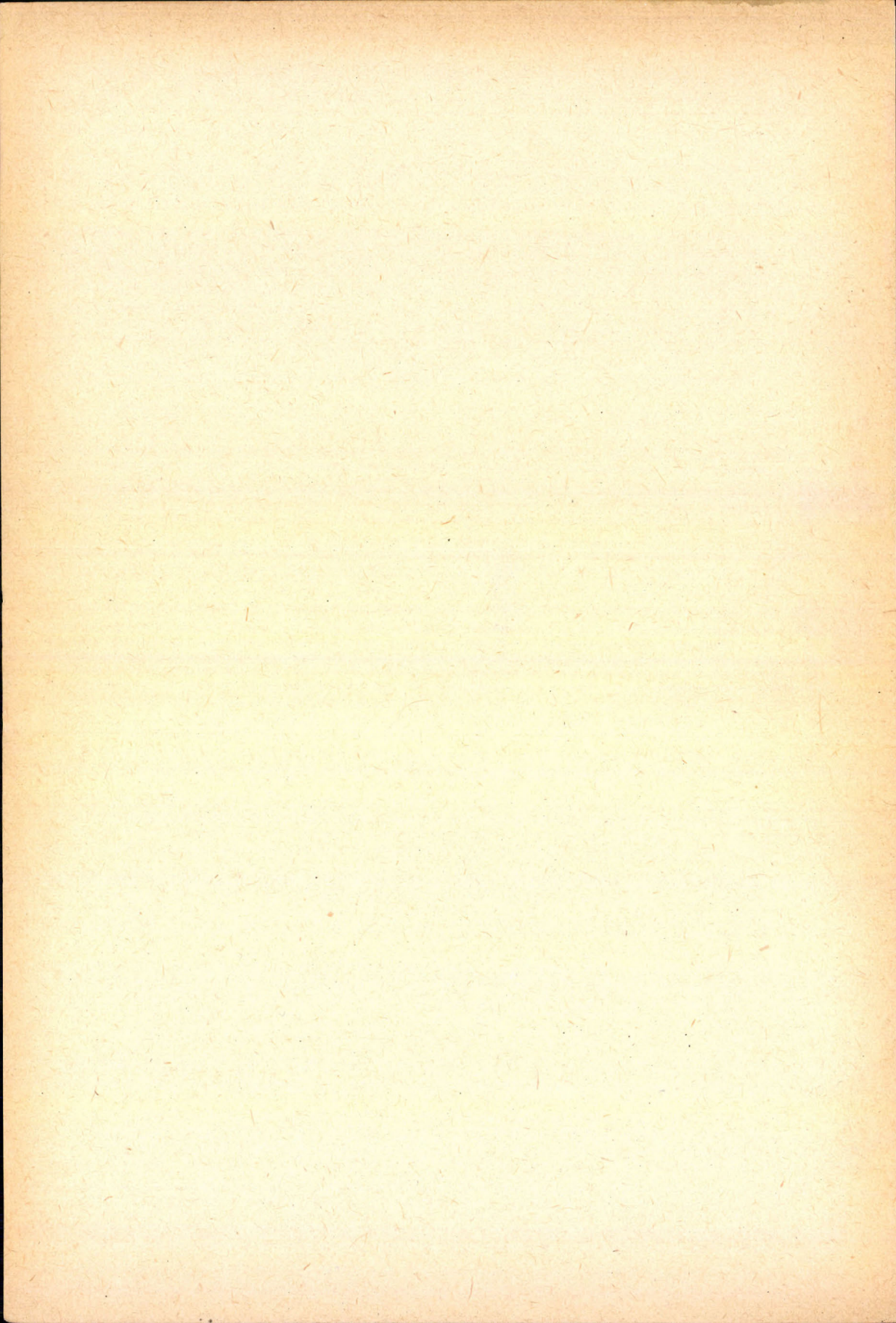
A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki szerkesztő: Vidosa László

A kézirat beérkezett: 1964. IV. 24. — Példányszám: 400 — Terjedelem: 5,2 (A/5) ív

64.58789 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

Folyóirat kiadványaink előfizethetők és számonként
is vásárolhatók a következő helyeken:

Akadémiai Könyvesbolt, Budapest V., Váci utca 22.

Akadémiai Kiadó Terjesztési osztály,

Budapest, V., Alkotmány u. 21.

Külföldön terjeszti a

KULTÚRA Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi

Vállalat, Budapest, V., Népköztársaság útja 21.

Telefon: 429—760

Ára: 15,— Ft

Előfizetési ára kötetenként 20,— Ft

INDEX: 26.028

TARTALOMJEGYZÉK

J. A. VALŠÍK—R. STUKOVSKÝ: <i>Die Koinzidenz von Menarchemonat und Geburstmonat</i>	105
SZILÁGYI MIHÁLY: <i>Az orosházi Táncsics Mihály gimnázium tanulóinak embertani vizsgálata</i>	113
FARKAS GYULA: <i>Orosházi leányok menarche-kora</i>	129
ADLER PÉTER és A. HRADEZKY CLAUDIA: <i>A bölcsességfog csirahiányáról</i>	139
SINKOVITS VIKTOR és POLCZER GYÖRGYI: <i>Retineált fogak gyakorisága</i>	149
A. N. PULJANOSZ: <i>A paleolitikum Görögországban. Fordította Tóth Tibor,</i>	157